

PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2017/1, 150–162.

Buzás Péter – Révész Balázs

A DRÓNOK ALKALMAZÁSÁNAK ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Constitutional Limits of the Use of Drones by the Authorities in the United States

Dr. Buzás Péter, osztályvezető, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, buzas.peter@naih.hu

Dr. Révész Balázs, fősztályvezető, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, revesz.balazs@naih.hu

Vannak-e korlátai a pilóta nélküli repülő rendszerek hatóságok általi alkalmazásának az USA Legfelsőbb Bíróságának gyakorlata alapján? A tanulmány célja annak bemutatása, hogy milyen alkotmányossági követelmények alapján ítéli meg a Legfelsőbb Bíróság a hatóságok információszerző tevékenységének jogszerűségét, és hogy e tesztek mennyiben alkalmazhatók az említett rendszerek alkalmazásával végzett cselekményekre. Az első rész bemutatja a drónokkal végzett megfigyelés magánszférára gyakorolt hatásait. A második rész számba veszi a magánszféra-védelemmel kapcsolatos precedens értékű ügyeket. Az elemzés fókuszában elsősorban azok a kérdések állnak, amelyek a drónok alkalmazásának lehetséges korlátait jelenthetik. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy a jelenlegi alkotmányos keretek alapvetően képtelenek megfelelő védelmet nyújtani az érintettek számára magánszférájuk háborítatlansága érdekében. A döntéshozóknak ezért meg kell tenniük a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy az egyének jogait a hatóságok tiszteletben tartsák.

KULCSSZAVAK:

alkotmányossági tesztek, drón, Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága, jogorvoslat, magánszféra

Are there any limits of the use of unmanned aerial systems by authorities within the practice of the U.S. Supreme Court? The aim of this article is to analyze the constitutional requirements applied by the Supreme Court when deciding on the legality of information gathering activities of authorities, and whether these tests are applicable to the use of such systems.

The first part describes the impact of the use of drones on privacy. The second part examines the relevant case-law concerning privacy protection. The analysis focuses mainly on issues relevant to the possible limits of the use of drones. The article concludes that the current constitutional framework is basically unable to provide adequate protection for the privacy of citizens. Decision-makers therefore must take the necessary steps to ensure that the rights of individuals are respected by the authorities.

KEYWORDS:

constitutional tests, drone, judicial remedy, privacy, Supreme Court of the United States of America

1. BEVEZETÉS

Mint minden új, az információk gyűjtésére alkalmas technológia, a távirányítású pilóta nélküli repülő rendszerek (unmanned aerial system, a továbbiakban: UAS)¹ alkalmazása is komoly hatást gyakorolhat az állampolgárok magánszférájára. Egyesek hajlandóak lemondani a magánéletük tiszteletben tartásának jogáról annak érdekében, hogy cserébe egy biztonságosabb világban éljenek. Mások viszont aggályokat fogalmaznak meg az említett eszközök használatával összefüggésben. A kritikák egy része közvetlenül az alkalmazott technológia magánszférára gyakorolt hatására irányul, azt veszik számba, hogy milyen veszélyeket rejthet magában a drónokkal folytatott megfigyelés. Másrészt sokan megkérdőjelezték az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának (a továbbiakban: USA LB) gyakorlatában kialakított magánszféra-védelmi tesztek alkalmazhatóságát az UAS-ek vonatkozásában. Bár a testület még nem foglalkozott olyan ügygel, amelyben a drónok bevetésének korlátait tárgyalta volna, az elmúlt száz évben számos olyan ítéletet hozott, amelyekben a magánélet védelmének kereteit határozta meg. A kritikusok szerint az ezekben a döntésekben lefektetett elvek válhatnak alkalmazhatatlanná a közeljövőben a drónok esetében. A tanulmány célja annak bemutatása, hogy milyen alkotmányossági követelmények alapján ítéli meg az USA LB a hatóságok információszerző tevékenységének jogszerűségét, és hogy e tesztek mennyiben használhatók az UAS-ek alkalmazásával végzett cselekményekre.

2. AZ UAS-EK MAGÁNSZFÉRÁRA GYAKOROLT HATÁSAI

Ha az átlagember ma meghallja a drón kifejezést, először az Egyesült Államok hadrendjében alkalmazott felderítő és csapásmérő eszközök jutnak az eszébe. A „civil” pilóta nélküli rendszereknek ma már számos alkalmazási módja ismert. E rendszereket például fel lehet szerelni különböző információgyűjtő technológiákkal,² adatfeldolgozó, valamint a kijelölt célpont követését lehetővé tevő eszközökkel is.³ Az UAS-ek ezért egyre meghatározóbb szerepet töltenek be a hatóságok bizonyíték- és információszerző tevékenysége során.⁴ Fel kell azonban ismerni, hogy e rendszerek rendkívüli módon kiterjesztik az állam hatalmát a polgárok mindennapi életére, használatuk ezért jelentős hatást gyakorol az érintettek magánszférájára.

A magánszféra az emberi élet egyik alapvető feltétele. Egy olyan képzeletbeli teret jelent, amely védelmet nyújt az emberi méltóság kibontakoztatásához szükséges alapfeltételeknek,

¹ Lásd FAA Modernization and Reform Act of 2012, Pub. L.- No. 112-95. § 331(9).

² OLIVITO, Jonathan: Beyond the Fourth Amendment: Limiting Drone Surveillance Through the Constitutional Right to Informational Privacy, *Ohio State Law Journal*, 74(2014)/4, 677.

³ SULLIVAN, Sean: *Domestic Drone Use and the Mosaic Theory*, 2013, 23. Forrás: ssrn.com/abstract=2212398 (A letöltés időpontja: 2017. jan. 21.)

⁴ Vö. OLIVITO: *i. m.*, 678.

így a személyiségnek, a magánéletnek, az integritásnak és az autonómiának.⁵ Az UAS-ek technológiai komponense ugyanakkor lehetővé teszi a magánszférába történő – adott esetben túlzott – beavatkozást a hatóságok részéről.⁶ Az információk gyűjtésére, rögzítésére, továbbítására vagy feldolgozására alkalmas eszközök révén ugyanis szisztematikusan megfigyelhetővé válik az egyén viselkedése, tevékenysége és környezete.⁷ A repülést és manőverezést biztosító platform csupán felerősíti az említett hatást, illetőleg adott esetben a fizikai biztonsággal kapcsolatos aggályokat vethet fel.

Az UAS-ek alkalmazása tekintetében három általános kockázati tényező azonosítható. Először is e rendszerek – az arra szerelt eszközök adta keretek között – lehetővé teszik a *folyamatos megfigyelést*. Másrészt a pilóta nélküli repülő rendszerek kiválóan alkalmasak a *titkos megfigyelésre*, azaz csekély esély van arra, hogy az érintett észleli, érzi a megfigyelő szerkezeteket.⁸ Harmadrészt az UAS-ek képesek a *tömeges megfigyelésre*. Mivel ezek az eszközök nem helyhez kötöttek, a hatóságok képesek nagyszámú állampolgárról információt gyűjteni, tárolni és elemezni.

Az említett három rizikófaktor összeadódva éri el azt a hatást, amit a szakirodalomban „panoptikon effektusnak” neveznek.⁹ Eszerint az egyén sokkal inkább szabálykövető magatartást tanúsít annak tudatában, hogy a szabályszegés szankcionálásának jogával felruházott személy vagy szervezet megfigyelés alatt tartja őt. Az érintett úgy módosítja saját viselkedését, ahogy szerinte azt tőle elvárják. Ez azonban azzal a hátrányos következménnyel jár, hogy az emberi kreativitás és kezdeményezőkézség korlátozott lesz vagy megszűnik a hátrányos következményektől való félelem miatt. Daniel J. Solove szavaival: „A megfigyelés [a személyes adatok hozzáférhetővé tételétől] különböző probléma, másfajta sérelmet okoz másfajta gyakorlatok révén. [...] A megfigyeltség tönkretetheti egy személy lelki nyugalvét, olyan szintre emelheti az öntudatosságot és nyugtalanságot, amely károsan hathat a mindennapi tevékenységekre”.¹⁰

⁵ RÉVÉSZ Balázs: *Magánszféra kontra biztonság – egyensúlyra törekedve*. In: *A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése*, Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományos Főigazgatóság, Budapest, 2013, 81–82.

⁶ KAMINSKI, Margot E.: *Drone Federalism: Civilian Drones and the Things They Carry*, *California Law Review Circuit*, 2013/4, 72.

⁷ GOGARTY, Brendan: *Unmanned Vehicles, Surveillance Saturation and Prison of the Mind*, *Journal of Law, Information and Science*, 21(2011–2012)/2, 181.

⁸ FRIEDLAND, Steven I.: *The Difference between Invisible and Visible Surveillance in a Mass Surveillance World*, 2014, 5–7. Forrás: ssrn.com/abstract=2392489 (A letöltés időpontja: 2017. jan. 20.)

⁹ GOGARTY: *i. m.*, 185–189.

¹⁰ SOLOVE, Daniel J.: *Conceptualizing Privacy*, *California Law Review*, 90(2002)/4, 1130.

3. A RENDŐRSÉGI INFORMÁCIÓSZERZÉS ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI AZ USA LB GYAKORLATÁBAN

Mivel a drónok használata jelentős hatást gyakorol az egyének magánszféréjára, használatuk komoly jogi aggályokat vetett fel az Egyesült Államokban. Kérdésként merült fel, hogy – figyelembe véve a fent említett veszélyeket – az ország alkotmányos rendszerre milyen módon képes korlátok közé szorítani a rendőrségi drónok alkalmazását. Azaz milyen alkotmányos elvek vonatkoznak az UAS-ek használatára a hatóságok munkája során?

Az Egyesült Államok Alkotmánya nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely az állampolgárok magánszféréához való jogát deklarálná.¹¹ Az alkotmány negyedik kiegészítése ugyanakkor kimondja, hogy „[a] népnek a személy, lakóház, okmányok és a tulajdonban lévő tárgyak biztonságához való, megalapozatlan házkutatások és lefoglalások elleni jogát nem lehet megsérteni, és ilyen parancsokat csak valószínűsített, esküvel vagy fogadalommal alátámasztott ügyben lehet kibocsátani és részletesen meg kell jelölni a házkutatás helyét és a lefoglalandó vagy letartóztatandó dolgot, illetve személyt”.¹² Ezt az előírást az USA LB következetesen arra használta fel az ítélkezési gyakorlatában, hogy védelmet nyújtson a polgároknak magánszféréjük hatóságok általi megsértése ellen.¹³ Jelenleg tehát e rendelkezés jelenti a rendőrségi drónok alkalmazásának legerősebb, alkotmányos korlátját.¹⁴

A hatóságok információszerző tevékenységét korlátozó negyedik kiegészítést értelmező, azt tartalmilag kibontó bírói joggyakorlat szempontjából két eltérő megközelítés különböztethető meg. Az egyik, időben első a tulajdon védelmére összpontosít.¹⁵ Ennek lényege, hogy a bíróság alapvetően a polgár tulajdonában álló ingatlant, annak helyiségeit, valamint az ahhoz tartozó területrészeket tekinti a védelem szempontjából sérthetetlennek. A másik sztenderd ezzel szemben az érintettek „magánszféra tiszteletben tartásához fűződő észszerű elvárásait” (reasonable expectation of privacy) veszi alapul, azaz sokkal inkább szubjektív alapon biztosítja a védelmet az egyének számára.

¹¹ TÓTH Gábor Attila: Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In: Szerk. HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila: *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 269–270.

¹² Forrás: www.law.cornell.edu/constitution/fourth_amendment (A letöltés időpontja: 2017. jan. 21.)

¹³ SULLIVAN: *i. m.*, 11.

¹⁴ OLIVITO: *i. m.*, 682.

¹⁵ MAJTÉNYI László: Az információs jogok. In: Szerk. HALMAI–TÓTH: *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 579–580.

3.1. A tulajdon védelmén alapuló korlátozás

A tulajdon védelmét előtérbe helyező érvelés először az 1886-os *Boyd v. United States*-ügyben hozott ítéletben jelent meg.¹⁶ E megközelítésnek azonban a mai napig az *Omstead v. United States* eset a legismertebb precedense.¹⁷

Az ügyben az USA LB-nek abban a kérdésben kellett határoznia, hogy a felperes lakásán kívül található telefonpóznákra szerelt lehallgató készülékek alkalmazása révén a rendőrség megsértette-e az érintett negyedik kiegészítésben foglalt jogait. Az 1928-ban – szűk többséggel – meghozott ítélet szerint a megfigyelés nem sértette meg a felperes jogait. A többségi érvelés értelmében a hatóság eljárása nem a negyedik kiegészítés által védett materiális dolgok ellen, például a személy, az otthon, az iratok ellen irányult: az emberi beszéd – hasonlóan a szem által érzékelt látványhoz – a maga immateriális módján ugyanis nem képezheti az alkotmányos védelem tárgyát.¹⁸ Másrészt tényleges birtokháborítás hiányában nem történt jogellenes házkutatás sem: „a lehallgatókészülékek nem minősülnek egy alkotmányosan védett területre történő fizikai behatolásnak”.¹⁹

A hagyományos, tulajdonalapú megközelítéssel kapcsolatos esetjog arra utal, hogy ebből a szempontból nehéz korlátokat megállapítani a pilóta nélküli repülő rendszerek alkalmazásával kapcsolatban.²⁰ Az UAS-ek használata ugyanis csak abban az esetben ütközne a negyedik kiegészítésbe, amennyiben azok révén valódi fizikai behatolás történne a megfigyelni kívánt magánterületre.²¹ Mivel a légtérben mozgó szerkezetek nem „lépik át” a tulajdon határait, ebből a szempontból nem sértik az alkotmányban foglalt követelményeket.

3.2. A magánszféra-alapú védelem

A megfigyelés során alkalmazott eszközök fejlődése azonban új kihívások elé állította a jogalkalmazókat: a modern technológiák ugyanis lehetővé tették az információk gyűjtését anélkül is, hogy az érintett tulajdonát képező területre a hatóságok fizikailag behatoltak volna. Emiatt az 1960-as évek második felétől megindult egy szemléletbeli változás a vonatkozó bírósági gyakorlatban, amely a magántulajdon védelme helyett már az érintettek magánszférájához fűződő szubjektív, valamint a társadalom objektív elvárásain alapult.²²

¹⁶ *Boyd v. United States*, 116 U.S. 616, 626–627. (1886).

¹⁷ *Olmstead v. United States*, 277 U.S. 438 (1928).

¹⁸ TALAI, Andrew B.: Drones and Jones: The Fourth Amendment and Police Discretion in the Digital Age, *California Law Review*, 102(2014)/3, 753.

¹⁹ NAGY, Brandon: Why They Can Watch You: Assessing The Constitutionality Of Warrantless Unmanned Aerial Surveillance By Law Enforcement, *Berkeley Technology Law Journal*, 29(2014)/1, 145.

²⁰ BRYAN, Thomas: State v. Bossart: Adapting the Fourth Amendment for a Future with Drones, *Catholic University Law Review*, 63(2014)/2, 488.

²¹ TALAI: *i. m.*, 761.

²² SÓLYOM László: *A személyiségi jogok elmélete*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983, 213.

E szemléletnek a mai napig a legfontosabb, mérföldkönek számító ítélete a *Katz v. United States* esetben született.²³

Az ügyben az USA LB-nek abban a kérdésben kellett döntenie, hogy vajon egy nyilvános telefonfülke oldalán elhelyezett lehallgatókészülék által a hatóságok megsértették-e a negyedik kiegészítésben foglalt előírásokat. Ezzel kapcsolatban a testület kimondta, hogy a kifogásolt cselekmény alkotmányosságának megítélése tekintetében a hangsúlyt az érintett szándékára és elvárásaira kell helyezni.²⁴ Érvelése szerint a negyedik kiegészítés embe- reket és nem helyeket véd. Amit egy személy szándékosan nyilvánossá tesz, akár a saját otthonában vagy az irodájában, az nem esik a negyedik kiegészítés védelme alá. Amit azonban privátként kíván megőrizni, akár egy bárki számára hozzáférhető helyen, „alkotmányosan védendő lehet”.²⁵ Ez alapján a bíróságnak tehát azt kellett megvizsgálnia, hogy mi volt az érintett kifejezett szándéka akkor, amikor a telefonfülkébe lépett és bezárta maga mögött az ajtót. Az USA LB – elismerve a telefonnak a társadalomban és a kommunikációban betöltött szerepét – megállapította, hogy a vádlott abban a hitben használta a telefont, hogy a beszélgetését mások nem hallhatják.²⁶ A nyomozó hatóság ezért megsértette a negyedik kiegészítést akkor, amikor lehallgatta az általa folytatott beszélgetést.²⁷

A testület a döntése révén a magánszféra-védelem egy új, addig nem alkalmazott objektív megközelítését kívánta meghonosítani az ítélkezési gyakorlatban. A többségi döntés azonban kevés fogódzóval szolgált a jogalkalmazás számára. Harlan bíró ugyanakkor párhuzamos véleményt fűzött az ítélethez, amelyben megfogalmazta az ún. Katz-teszt dogmatikai alapjait. Ez alapvetően két – egy szubjektív és egy objektív – lépésből áll. Először a bíróságnak azt kell megvizsgálnia, hogy az érintettnek volt-e tényleges elvárása magánszférája tiszteletben tartásához.²⁸ Másodszor pedig azt kell görcső alá venni, hogy ez az elvárás olyan, amelyet a társadalom észszerűnek fogad el.²⁹ A hatóságok eljárása tehát akkor fog jogszerűnek minősülni, amennyiben megfelel mind az érintett szubjektív, mind pedig a társadalom objektív elvárásainak a magánszférával összefüggésben.³⁰

Az UAS-ek szempontjából megállapítható, hogy a Katz-teszt szubjektív ága rendszerint megvalósul abban az esetben, amennyiben az érintett a saját otthonában, vagy az ahhoz közvetlenül kapcsolódó ingatlanrészekben tartózkodik, és megtett mindent annak érdekében, hogy megakadályozza az oda való behatolást, betekintést.³¹ Nem illeti meg azonban védelem az otthontól távolabb, a nyílt területen tartózkodó személyeket,

²³ *Katz v. United States*, 389 U.S. 347 (1967).

²⁴ NAGY: *i. m.*, 147.

²⁵ *Katz v. United States*, 389 U.S. 351. (1967). Idézi: NAGY: *i. m.*, 147.

²⁶ NAGY: *i. m.*, 148.

²⁷ TALAI: *i. m.*, 754.

²⁸ SMITH, Michael L.: Regulating Law Enforcement’s Use of Drones: The Need For State Legislation, *Harvard Journal on Legislation*, 52(2015)/2, 436.

²⁹ *Uo.*

³⁰ NAGY: *i. m.*, 148.

³¹ *Uo.* 157.

így az ő cselekményeik minden további nélkül megfigyelés alá vonhatók.³² A teszt objektív ága azonban kevésbé alkalmas védelmet nyújtani az érintett magánszférájának. Amennyiben ugyanis valamilyen oknál fogva az alkotmányosan védett terület láthatóvá válik, az információszerzés jogszerű megfigyelésnek minősül. Mivel az UAS-ek – fizikai és technológiai kapacitásaiknak köszönhetően – képesek akár az ablakredőnyön lévő lyukon keresztül is adatokat gyűjteni, ezért a hatóságok eljárása nem lesz kifogásolható.³³

3.3. A légi megfigyelés alkotmányos korlátai

Az UAS-ek információszerzés céljából történő alkalmazásának alkotmányossága szempontjából kiemelendők továbbá a légi megfigyeléssel kapcsolatos ügyek. Ebbe a körbe három olyan eset tartozik, amelyeknél az USA LB a hatóságok által légi járművek használatával végzett megfigyelések jogszerűségét vizsgálta. A testület elsősorban az alkalmazott megfigyelési mód, valamint a megfigyelő helyzetét vette figyelembe, mint olyan tényezőket, amelyek a kifogásolt cselekmények alkotmányosságát meghatározzák.

Az 1986-ban tárgyalt *California v. Ciraolo*-ügyben a bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalni, hogy jogszerű-e a rendőrség által kibérelt – 1000 láb magasan tartózkodó – repülőből szabad szemmel végzett megfigyelés. A kétlépcsős Katz-tesztet alkalmazva az USA LB megállapította, hogy az érintett szempontjából megállt a magánszférához fűződő szubjektív észszerű elvárása: az általa illegálisan termesztett növények ugyanis a tulajdonát képező, kerítéssel is védett udvaron helyezkedtek el.³⁴ A kérelem azonban nem felelt meg a teszt objektív lépcsőjének.³⁵ Mivel a megfigyelés a bárki által használható légtérből (*publicly navigable airspace*) történt, a bizonyítékokat nem fizikai behatolás révén szerezték, illetve a kifogásolt növények bárki számára láthatóak voltak, aki a légtérben elhaladt.³⁶

A *Dow Chemical Co. v. United States*-ügyben³⁷ a testület arra a kérdésre kereste a választ, hogy egy ipari terület – 1200, 3000 és 12 ezer láb magasból történő – légi térképezéshez használt kamerával való megfigyelése a negyedik kiegészítés hatálya alá esik-e.³⁸ Ezzel összefüggésben megállapította, hogy a társaság tulajdonában álló ingatlan „nyílt térnek” (open field) tekintendő, amelyre – szemben az egyén otthonával – az alkotmányos védelem nem terjed ki.³⁹ Másrészt, mivel a megfigyelés során használt fényképezőgép kereskedelmi forgalomban is kapható volt, e technológia alkalmazása sem minősült jogszerűtlennek. A bíróság ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy a „köz számára általánosságban

³² BRYAN: *i. m.*, 472.

³³ TALAI: *i. m.*, 76

³⁴ NAGY: *i. m.*, 149.

³⁵ *Uo.*

³⁶ TALAI: *i. m.*, 763.

³⁷ *Dow Chemical Co. v. United States*, 476 U.S. 227. (1986)

³⁸ NAGY: *i. m.*, 150.

³⁹ *Uo.*, 150–151.

elérhetetlen” megfigyelő eszközök használata alkotmányellenesség megállapításához is vezethet.⁴⁰

Az 1989-es *Florida v. Riley*-ügy⁴¹ tárgya annak eldöntése volt, hogy egy üvegház lyukas tetején keresztül egy helikopterről történő megfigyelés megfelel-e az alkotmányos előírásoknak. Az USA LB az ítéletében megállapította, hogy míg az érintett megfelelt a Katz-teszt szubjektív követelményének, addig nem illette meg őt az objektíven észszerű elvárás a magánszférája tisztelgésének vonatkozásában.⁴² Ugyanis bárki, aki a légtérben hasonló magasságban tartózkodott, megfigyelhette az üvegházban folytatott illegális tevékenységet a tetőn lévő lyukon keresztül. A bíróság továbbá azt is figyelembe vette, hogy a helikopter az FAA előírásainak megfelelő magasságban tartózkodott az eset idején, illetőleg, hogy a megfigyelés nem jelent veszélyt emberre vagy a tulajdonos tárgyaira.⁴³ Következésképpen a hatóságok cselekménye nem sértette a negyedik kiegészítést.⁴⁴

A pilóta nélküli repülő rendszerek alapvetően hasonlítanak a merev szárnyú repülőgépekhez és a helikopterekhez, és általában nagyobb magasságokban repülnek. A Ciraolo-, a Dow Chemical- és a Riley-ítéletek alapján ezért megállapítható, hogy amennyiben a megfigyelt terület – akár szabad szemmel, akár más eszközökkel – látható a légtérben tartózkodók számára, és az UAS az előírt magasságban repül, jogszerűnek minősül a megfigyelés, ha az nem zavarja az érintettet vagy veszélyezteti az egyén egészségét, életét.⁴⁵

3.4. Modern technológiák alkalmazásának korlátai

Az UAS-ekre szerelhető technológiák teszik lehetővé a megfigyelést,⁴⁶ ezért e rendszerek magánszférára gyakorolt hatásának vizsgálata is szükségessé válik egy esetleges bírósági eljárás során. Az USA LB vonatkozó gyakorlata kezdett formálódni, amelynek során azonban a technológiai lehetőségek hatására felmerült a Katz-teszt újragondolásának szükségessége.

A *United States v. Knotts*-⁴⁷ és a *United States v. Karo*-ügyekben⁴⁸ az USA LB azt vizsgálta meg, hogy a hatóságok által vegyszeres tartályokon elhelyezett jeladók révén gyűjtött információk jogszerűnek minősülnek-e a negyedik kiegészítés értelmében. Míg előbbi esetben nem állapított meg jogsértést arra való tekintettel, hogy a megfigyeléshez használt eszköz csak közterületen sugárzott jelet, és a rendőrök nem követték nyomon

⁴⁰ *Uo.*

⁴¹ *Florida v. Riley*, 488 U.S. 445. (1989)

⁴² OLIVITO: *i. m.*, 686.

⁴³ SMITH: *i. m.*, 437.

⁴⁴ NAGY: *i. m.*, 153.

⁴⁵ BRYAN: *i. m.*, 488.

⁴⁶ SULLIVAN: *i. m.*, 23.

⁴⁷ *United States v. Knotts*, 460 U.S. 276. (1983)

⁴⁸ *United States v. Karo*, 468 U.S. 705. (1984)

a konténer mozgását egy alkotmányosan védett területen, egy faházon belül.⁴⁹ A Karo esetben ugyanakkor a hatóságok a vizsgált jeladó segítségével megfigyelték a tartály mozgását az érintettek által lakóhelyként használt épületen belül, így eljárásuk alkotmányellenes házkutatásnak minősült.⁵⁰

A *Kyllo v. United States*⁵¹ eset során az USA LB azt mérlegelte, hogy sérti-e a negyedik kiegészítést egy közterületen parkoló járműből hőérzékelő eszköz segítségével végzett megfigyelés, amelynek segítségével a hatóság információkat gyűjtött az érintett otthonáról. A testület – a tulajdonalapú megközelítésre és a Katz-tesztre alapozva – ítéletében kimondta, hogy bármilyen technológia alkalmazása, amelynek révén olyan információkat gyűjtenek, amelyeket az alkotmányosan védett területre történő fizikai behatolás nélkül nem lehetne megszerezni, sérti a negyedik kiegészítést.⁵² A bíróság érvelése szerint ez azonban csak azon eszközök esetében áll fenn, amelyek „nem használatosak általánosságban a hétköznapokban”.⁵³

A bíróság a 2012-es *United States v. Jones*-ügyben⁵⁴ egy, a vádlott által használt gépjárművön elhelyezett globális helymeghatározó eszköz segítségével huszonnyolc nap alatt gyűjtött információk jogszerűségét vizsgálta.⁵⁵ Az USA LB az ítéletében megállapította, hogy az eszköz elhelyezése a negyedik kiegészítés szerinti házkutatásnak minősült, mivel a hatóság fizikailag átlépte az érintett tulajdonának határát.⁵⁶ A szükséges engedély hiányában azonban az eljárás sértette a vádlott alkotmányos jogait.⁵⁷

Az UAS-ekkel összefüggésben az alkalmazott technológia oldaláról alapvetően két tényező vizsgálendő. Egyrészt, hogy maga a pilóta nélküli repülő rendszer mennyiben minősül kereskedelmi fogalomnak kaphatónak, azaz mennyire terjedt el a mindennapokban. Ezzel kapcsolatban egyértelmű, hogy – a rekreációs célú eszközök miatt – az UAS-ek megfelelnek a *Kyllo*-ügyben megfogalmazott követelménynek.⁵⁸ Más eset azonban a pilóta nélküli repülő rendszeren elhelyezett információgyűjtő és -továbbító technológia.⁵⁹ A testület gyakorlata szerint a légtérben jogszerűen tartózkodó jármű vagy – analógia alapján – UAS

⁴⁹ BRYAN: *i. m.*, 473–474.

⁵⁰ *Uo.*, 474.

⁵¹ *Kyllo v. United States*, 533 U.S. 27. (2001)

⁵² NAGY: *i. m.*, 160–161.

⁵³ OLIVITO: *i. m.*, 687.

⁵⁴ *United States v. Jones*, 132 S. Ct. 945, 949. (2012)

⁵⁵ SULLIVAN: *i. m.*, 20.

⁵⁶ NAGY: *i. m.*, 163.

⁵⁷ A *Jones* ítéletben alkalmazott tulajdon-alapú érvelést az USA LB legelőször a *Florida v. Jardines*-ügyben [569 U.S. (2013)] alkalmazta ismételten. A vonatkozó döntésében a testület kimondta, hogy az érintett otthonának megközelítése kapcsolatfelvétel céljából jogszerűnek minősül, amihez nem kell külön engedély. Ugyanakkor egy képzett rendőrkutya bevetése a tornácon, amelynek eredményeként az állat – a házból kiáramló szagok alapján – kábítószer jelenlétét jelzi, már jogellenes házkutatásnak minősül a Negyedik Kiegészítés értelmében. Az USA LB tehát ismételten a tulajdonosi jogok zavartalan gyakorlására helyezte a hangsúlyt, ugyanakkor nem foglalkozott az ítéletben a vádlott magánszférájának sérelmével. (Vö. POLLINA, Bradley: *Florida v. Jardines: Why the Supreme Court did not say “Trespass”*, *Wake Forest Law Review*, 3[2013]/19.)

⁵⁸ BRYAN: *i. m.*, 490.

⁵⁹ *Uo.*

fedélzetéről már kereskedelmi forgalomban is kapható eszközök segítségével gyűjthetők adatok. Ugyanakkor a fejlett optikai és infravörös szenzorok nem kaphatók kereskedelmi forgalomban, így a vonatkozó megfigyelés sértené a negyedik kiegészítést.

4. KONKLÚZIÓ

Az USA LB a mai napig nem tárgyalt olyan esetet, amely amiatt került volna elé, hogy a hatóságok pilóta nélküli repülő rendszert vetettek volna be egy gyanúsított tettenérése, elfogása érdekében. Összességében azonban elmondható, hogy a jelenlegi gyakorlat kevés korlátot támaszt az UAS-ek révén megvalósított megfigyelés vonatkozásában. A hatályos magánszféra-védelmi tesztek ugyanis olyan tényeket vesznek figyelembe a vizsgálat során, amelyek a pilóta nélküli repülő rendszerek – pusztán a technológiai fejlettség okán – már túlléptek. Az alkotmányos keretek tehát alapvetően képtelenek megfelelő védelmet nyújtani az érintettek számára magánszférájuk háborítatlansága érdekében. Felmerült ezért egy új teszt bevezetésének lehetősége, amelynek során a megfigyelés alkotmányos mércéje magasabbra kerülne.⁶⁰ Másrészt szükségessé vált a megfelelő jogszabályi környezet kialakítása is.⁶¹ Bármelyik megoldás is valósul meg, látható, hogy az UAS-ek alkalmazása azonnali válaszokat kíván meg mind a jogalkalmazóktól, mind pedig a jogalkotóktól annak érdekében, hogy az egyének jogait a hatóságok tiszteletben tartsák.

⁶⁰ *Uo.*

⁶¹ SMITH: *i. m.*, 448–453.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BRYAN, Thomas: State v. Bossart: Adapting the Fourth Amendment for a Future with Drones, *Catholic University Law Review*, 63(2014)/2, 465–496.
2. FRIEDLAND, Steven I.: *The Difference between Invisible and Visible Surveillance in a Mass Surveillance World*, 2014, 5–7. Forrás: ssrn.com/abstract=2392489 (A letöltés időpontja: 2017. jan. 20.)
3. GOGARTY, Brendan: Unmanned Vehicles, Surveillance Saturation and Prison of the Mind, *Journal of Law, Information and Science*, 21(2011–2012)/2, 180–199.
4. E. KAMINSKI, Margot: Drone Federalism: Civilian Drones and the Things They Carry, *California Law Review Circuit*, 2013/4, 57–74.
5. MAJTÉNYI László: Az információs jogok. In: Szerk. HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila: *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 577–635.
6. NAGY, Brandon: Why They Can Watch You: Assessing The Constitutionality Of Warrantless Unmanned Aerial Surveillance By Law Enforcement, *Berkeley Technology Law Journal*, 29(2014)/1, 135–174.
7. OLIVITO, Jonathan: Beyond the Fourth Amendment: Limiting Drone Surveillance Through the Constitutional Right to Informational Privacy, *Ohio State Law Journal*, 74(2014)/4, 669–702.
8. POLLINA, Bradley: Florida v. Jardines: Why the Supreme Court did not say “Trespass”, *Wake Forest Law Review*, 3(2013)/19.
9. RÉVÉSZ Balázs: Magánszféra kontra biztonság – egyensúlyra törekedve. In: *A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése* (konferenciakiadvány), Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományos Főigazgatóság, Budapest, 2013.
10. SMITH, Michael L.: Regulating Law Enforcement’s Use of Drones: The Need For State Legislation, *Harvard Journal on Legislation*, 52(2015)/2, 423–454.
11. SOLOVE, Daniel J.: Conceptualizing Privacy, *California Law Review*, 90(2002)/4, 1087–1156.
12. SÓLYOM László: *A személyiségi jogok elmélete*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983.
13. SULLIVAN, Sean: *Domestic Drone Use and the Mosaic Theory*, 2013. Forrás: ssrn.com/abstract=2212398 (A letöltés időpontja: 2017. jan. 21.)
14. TALAI, Andrew B.: Drones and Jones: The Fourth Amendment and Police Discretion in the Digital Age, *California Law Review*, 102(2014)/3, 729–780.
15. TÓTH Gábor Attila: Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In: Szerk. HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila: *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 255–361.

Dr. Buzás Péter (buzas.peter@naih.hu) a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság osztályvezetője. 2011-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- Jogtudományi Karának doktorandusza. Kutatási területe a bioetika és az emberi jogok kapcsolódása az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatában. 2014-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogi Továbbképző Intézetének megbízott oktatója.

Dr. Révész Balázs (revesz.balazs@naih.hu) a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság főosztályvezetője. 2013-tól a Nemzeti Közszerológiai Egyetem doktorandusza. Kutatási területe a választási adatkezelések kérdésköre. Számos képzésen oktat, többek között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogi Továbbképző Intézetének megbízott oktatója, ahol az információszabadság témakör felelőse.